

HAKLARA DESTEK PROGRAMI HAK TEMELLİ YAKLAŞIM

This project is funded by
the European Union.
Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

HAKLARA DESTEK
İnsan Hakları Örgütlerini
Destekleme Programı

İNSAN HAKLARI NEDİR?

İnsan hakları, tüm insanların onurlu, özgür, eşit ve adil biçimde yaşayabilmesi için gerekli olan evrensel standartlardır. Bu haklar; ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi görüş, ulusal ya da sosyal köken, mülkiyet, doğum veya başka herhangi bir statüye bakılmaksızın herkese aittir ve devredilemez.

İnsan hakları, köleliğe, soykırıma, ayrımcılığa ve devlet baskısına karşı yürütülen mücadelelerden doğmuş; tarihsel bir kazanım olarak bugün uluslararası hukukun temelini oluşturmaktadır.

İNSAN HAKLARI ÖRGÜTLERİ NE YAPAR?

İnsan hakları örgütleri; hakların korunması ve geliştirilmesi, hak ihlallerinin belgelenmesi, hesap sorulması ve adaletin tesisi için çalışan sivil toplum kuruluşlarıdır.

Bu örgütler; devlet ve hükümet uygulamalarını izler, ihlalleri görünür kılar, mağdurlara destek sunar, politika değişikliği için savunuculuk yürütür ve insan hakları kültürünün toplumda kök salmasına katkıda bulunur. Yalnızca bireysel vakaları değil, yapısal sorunları ve sistemik örüntüleri de ele alırlar.

HAK TEMELLİ YAKLAŞIM NEDİR?

Hak Temelli Yaklaşım (HTY), Birleşmiş Milletler tarafından tanımlandığı biçimiyle; insani gelişme süreçlerini uluslararası insan hakları standartlarına dayandıran ve bu standartların pratiğe aktarılmasını hedefleyen kavramsal bir çerçevedir.

HTY; kalkınma ve sosyal değişim süreçlerinin merkezine eşitsizlik analizini, ayrımcılık karşıtlığını ve güç ilişkilerinin sorgulanmasını koyar. Sistematik olarak dışlanan ve hak ihlallerine maruz bırakılan gruplara yönelik yapısal ihlalleri görünür kılmayı, hak sahiplerinin taleplerini güçlendirmeyi ve yükümlülük sahiplerinin hesap verebilirliğini artırmayı amaçlar.

Haklara Destek Programı, bu yaklaşımı hem kendi çalışma ilkesi olarak benimsemekte hem de desteklediği örgütlerde bu anlayışın yerleşmesini hedeflemektedir.

GENEL ÇERÇEVE

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB), insan haklarını özgürlüğün, adaletin ve barışın temeli olarak tanımlar. Viyana Bildirgesi ve Eylem Programı ise demokrasi, kalkınma ve insan haklarına saygının birbirini besleyen, ayrılmaz kavramlar olduğunu vurgular.

BM, 1997 Reform Programı'ndan bu yana tüm kuruluşlarını insan haklarını program ve faaliyetlerine entegre etmeye davet etmektedir. 2003 yılında BM bünyesinde benimsenen Ortak Anlayış Bildirisi, kalkınma işbirliğinde HTY'nin ortak ölçütlerini belirlemiştir.

GENEL ÇERÇEVE

Avrupa Birliği de 2012'de **İnsan Hakları ve Demokrasi için Stratejik Çerçeve**'yi onaylamış; 2014'te yayımladığı HTY belgesiyle bu yaklaşımı tüm dış yardım ve kalkınma süreçlerinde esas almıştır. AB HTY'sinin temel unsurları şunlardır:

- 🔹 İnsan haklarının bölünmezliği ve insan onuruna saygının tüm çalışmalara yansıtılması
- 🔹 Sahiplik, şeffaflık, hesap verebilirlik ve kapsayıcılık ilkeleriyle uyumluluk
- 🔹 Kalkınma süreçlerine hak temelli metodoloji kazandırılması
- 🔹 İnsan hakları yükümlülüklerinin tüm taraflarca taahhüt edilmesi
- 🔹 "Kimseyi geride bırakmama" ilkesi doğrultusunda çoklu ayrımcılığın ele alınması

HAKLARA DESTEK PROGRAMI

Haklara Destek Programı, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu'nun finansmanıyla Hakikat Adalet Hafıza Merkezi (Hafıza Merkezi) ve Heinrich Böll Stiftung (hbs) ortaklığında yürütülen bir alt hibe programıdır. Türkiye'deki hak örgütlerinin kurumsal kapasitelerini güçlendirmeyi ve insan hakları ile demokrasinin gelişmesine katkıda bulunmalarını desteklemeyi amaçlamaktadır.

Program, adil rekabet, fırsat eşitliği ve şeffaflık ilkeleri temelinde tüm başvurulara açıktır.

Türkiye bağlamı: Haklara Destek, Türkiye'de sivil toplum alanının giderek daraldığı, hak örgütlerinin ağır baskılarla çalıştığı ve pek çok hak alanında yapısal ihlallerin derinleştiği bir dönemde işlev görmektedir. Bu bağlam, programın hak temelli yaklaşımını soyut bir ilkeler bütününden çıkarıp somut bir çalışma zeminine oturtmaktadır: Program, hak örgütlerinin yalnızca hayatta kalmasını değil, savunuculuk kapasitesini ve etkisini artırmasını hedeflemektedir.

HAK TEMELLİ YAKLAŞIMIMIZ

Haklara Destek Programı, **BM Ortak Anlayış Bildirisi** ve **AB HTY** çerçevesini temel alır. **İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi** ve diğer uluslararası insan hakları belgelerindeki standartlar, programın tüm faaliyetlerine rehberlik eder. Hak temelli çalışan örgütler, başkalarının, çoğunlukla sistematik hak ihlallerine maruz kalmış grupların haklarını barışçıl bir şekilde savunmak ve korumak için çalışmaya odaklanır. Hak temelli örgütler, evrensel hakları herkes adına savunmalarıyla tanımlanır.

TEMEL İLKELER

Evrensellik ve Devredilemezlik | İnsan hakları evrensel ve devredilemezdir. Dünyanın her yerindeki tüm insanlar bu haklara sahiptir; haklar kişinin elinden alınamaz, kişi bu haklardan vazgeçemez. İHEB'in 1. Maddesi'nde belirtildiği gibi: "Tüm insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar."

Bölünmezlik | İnsan hakları bölünemez. Sivil, siyasi, ekonomik, sosyal ya da kültürel nitelikte olsun, her hak insan onurunun vazgeçilmez bir parçasıdır. Haklar arasında hiyerarşi kurulamaz.

Birbirine Bağlılık ve Karşılıklı İlişki | Bir hakkın gözetilmesi çoğu zaman diğerlerinin de hayata geçirilmesine dayanır. Sağlık hakkı eğitim ve bilgi edinme haklarıyla; ifade özgürlüğü toplanma ve örgütlenme özgürlüğüyle; adil yargılanma hakkı hukuki yardıma erişimle iç içe geçmiştir.

TEMEL İLKELER

Eşitlik ve Ayrımcılık Yapmama | Her insan, ırk, renk, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, etnik köken, yaş, dil, din, siyasi görüş, ulusal köken, engel durumu, mülkiyet ve benzeri nedenlerle ayırım gözetilmeksizin insan haklarına sahiptir. Çoklu ve kesişimsel ayrımcılık biçimlerinin tanınması bu ilkenin ayrılmaz bir parçasıdır.

Katılım ve Kapsayıcılık | Her insan, haklarının yaşanmasına olanak tanıyan sivil, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi süreçlere özgürce, anlamlı biçimde katılma, katkıda bulunma ve bu süreçlerden yararlanma hakkına sahiptir. Katılımın önündeki engellerin kaldırılması bu ilkenin gereğidir.

Hesap Verebilirlik ve Hukukun Üstünlüğü | Devletler ve diğer yükümlülük sahipleri insan haklarının gözetilmesinden sorumludur. Hak sahipleri, ihlaller karşısında yetkili mekanizmalar aracılığıyla çözüm arama hakkına sahiptir. Hesap verebilirlik; izleme, belgeleme ve savunuculuk çalışmalarını da kapsar.

PROGRAMIN DESTEKLEDİĞİ HAK ALANLARI

Sivil ve Siyasi Haklar Adalete erişim hakkı ♦ Adil yargılanma ve adil infaz hakkı ♦ İfade, basın ve bilgiye erişim özgürlüğü ♦ Toplanma ve örgütlenme özgürlüğü ♦ İşkence ve kötü muameleye karşı koruma ♦ Kişi özgürlüğü ve güvenliği ♦ Dijital haklar ♦ Hukukun üstünlüğü ♦ İnsan hakları savunucularının korunması

Sosyo-Ekonomik Haklar Emek ve çalışma hakları ♦ Sağlık hakkı ♦ Eğitim hakkı ♦ Kent ve konut hakkı

Eşitlik, Ayrımcılık Karşıtlığı ve Kimlik Hakları Eşitlik ve ayrımcılığa uğramama hakkı ♦ Kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği ♦ LGBTİ+ hakları ♦ Azınlık hakları ♦ Mülteci ve göçmen hakları ♦ Engelli hakları ♦ Çocuk hakları ♦ Gençlik hakları

Kültürel ve Kolektif Haklar Kültürel haklar ve kültürel kimlik ♦ Barış hakkı ve çatışmadan korunma ♦ Hafıza, geçiş dönemi adaleti ve hesaplaşma hakkı ♦ İklim adaleti ve ekolojik haklar

BAŞVURAN ÖRGÜTLERDEN BEKLENTİLER

Haklara Destek Programı, yalnızca belirli ilkelere bağlılık beyanı değil, bu ilkelerin örgütsel pratiğe yansıdığına dair somut kanıtlar arar.

Başvuran STÖ'lerin genel yaklaşım ve faaliyetlerinin aşağıdaki niteliklerle uyumlu olması beklenir:

- 🔥 Ticari amaç gütmeksizin hak savunuculuğu yapmak
- 🔥 Devletlerden, hükümetlerden ve siyasi partilerden bağımsız hareket etmek
- 🔥 İnsan haklarının evrenselliğini ve bölünmezliğini savunmak
- 🔥 Irk, dil, din, cinsiyet, cinsel yönelim, etnik köken ve benzeri gerekçelerle yapılan her türlü ayrımcılığa karşı durmak
- 🔥 Yaşama hakkı, işkence ve kötü muameleye maruz bırakılmama hakkı ile ifade ve örgütlenme özgürlüğünü her koşulda savunmak

BAŞVURAN ÖRGÜTLERDEN BEKLENTİLER

- 🔥 Hukukun üstünlüğü, adalete erişim ve adil yargılanma hakkını desteklemek
 - 🔥 Savaşa ve militarizme karşı durmak; barış ve hoşgörüyü savunmak
 - 🔥 Düşünce ve inanç özgürlüğünü koşulsuz bir hak olarak görmek ve savunmak
 - 🔥 Toplumsal cinsiyet eşitliğini koşulsuz savunmak
 - 🔥 Ulusal, azınlık ve yerel kimliklerin haklarını tanımak
 - 🔥 Örgüt içinde; çalışanlar, gönüllüler ve etkinlik katılımcıları dahil herkes için güvenli, onurlu ve ayrımcılıktan arındırılmış bir ortam sağlamak; taciz ve şiddete karşı net bir tutum sergilemek ve mağdurun beyanını esas almak
- Bu ilkelere aykırı faaliyetlerin tespit edilmesi halinde başvuru değerlendirme dışı bırakılır.

This project is funded by
the European Union.
Bu proje Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

HAKLARA DESTEK
İnsan Hakları Örgütlerini
Destekleme Programı